SEFAD, 2017 (37): 387-406
e-ISSN: 2458-908X
DOI Number: http://dx.doi.org/10.21497/sefad.328626

FRANSA MİLLÎ KÜTÜPHANESİNDEKİ CÖNKLERDE ÂŞIK ÖMER ADINA KAYITLI ŞİİRLER

Okt. Yıldıray ÇAVDAR
Selçuk Üniversitesi Türk Dili Bölümü
ycavdar@selcuk.edu.tr
***ORCID ID:** http://orcid.org/0000-0002-9846-0480*

Öz

17. yüzyıl, Türk Halk Edebiyatı'nın gelişme seyri açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu yüzyıl özellikle adeta saz şairlerinin yıldızlarının parladığı bir dönem olmuştur. Genelde çeşitli askerî sınıflar arasından yetiştiklerini bildiğimiz saz şairleri, orduyla birlikte İstanbul'a uzak serhat boylarında çeşitli mekânlarda ve meclislerde bulunmuşlar, halka hitap eden şiirler söylemişlerdir. Söz konusu yüzyılda âşık tarzı halk şiir denilince akla gelen üç büyük şair Karacaoğlan, Gevherî ve Âşık Ömer'dir. Her üç şair de halk arasında rağbet görmüş şiirleri beğeni toplamıştır. Özellikle bir divan tertip etmesi ve birçok nazım türünde şiir yazmasının yanı sıra şiirlerinin miktarı bakımından da mukayese edildiğinde Âşık Ömer'in diğer iki şaire göre ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Türk saz şiirinin en büyük şairlerinden sayılan Âşık Ömer'in divanı 2010 yılında yayımlanmıştır. Söz konusu eserde şairin 1455 şiiri yer almaktadır. Ancak şairin 2000'den fazla şiirinin olduğu tahmin edilmektedir. Bu makalede Fransa Millî Kütüphanesinin Türkçe Yazmalar Bölümündeki mecmualar ve cönkler taranmış, cönklerde şairin yayımlanmış divanında bulunmayan on beş şiiri tespit edilerek Latin harflerine aktarılmıştır. Böylece Âşık Ömer'in divanına küçük de olsa bir katkı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âşık Ömer Divanı, Âşık Ömer, cönk, Türk saz şiiri.

POEMS REGISTERED IN ÂŞIK OMER'S NAME IN THE CONKS AT THE FRENCH NATIONAL LIBRARY

Abstract

The 17th century is regarded as a turning point with respect to the developmental process of the Turkish Folk Literature. That century was a period when especially minstrels were in the ascendant. Minstrels, or poet singers, who are known to have come from among various military classes, travelled together with the army to various places and gatherings far from Istanbul, addressed people and read poems. Three prominent poets from that period whose names spring to mind when it comes to folk poetry in the style of minstrels are Karacaoğlan, Gevherî and Âşık Ömer. All these three poets found favor with the public and their poems won recognition. We can say that Aşık Ömer comes into prominence compared to the other two poets especially due to the fact that he collected his poems in a divan, wrote poems in various kinds of verse and wrote amply. The divan of Aşık Ömer, who is regarded as one of the greatest of Turkish poet-singers, was published in the year 2010. The work in question contains 1455 poems of the poet. However, the poet is estimated to have more than 2000 poems. In this article, poetry journals and cönks at the Turkish Manuscripts Department of the French National Library (Bibliothèque Nationale de France) were investigated and in these cönks, fifteen poems of the poet which had not been included in his divan were found. These poems were transcribed in the Latin alphabet, thereby making a small contribution to Âşık Ömer's divan.

Keywords: Ashiq Ömer's Divan, Ashiq Ömer, cönk, Turkish poet-singers.

Gönderim Tarihi / Sending Date**:** 28-04-2017
Kabul Tarihi / Acceptance Date**:** 05-06-2017

GİRİŞ

17. yüzyıl âşık edebiyatı denilince akla gelen ilk şair diyebileceğimiz (Gevherî ve Karacaoğlan ile birlikte) Âşık Ömer; gerek yaşadığı dönemde gerekse günümüzde, saz şairlerinin üstadı kabul edilip âşık tarzı halk edebiyatımızın en üretken isimlerinden biri olarak bilinir. Kırımlı ya da Konyalı olduğuna dair görüşler olmakla birlikte yapılan son araştırmalarla onun Konyalı (Hadim ilçesinin Gezlevi köyünden) olduğu ispatlanmıştır. Ölüm tarihi yaklaşık 1707 yılına tekabül etmektedir (Karahan 1991: 1; Karasoy-Yavuz 2010: 72-82).

Çeşitli kaynaklarda iki binden fazla şiirinin olduğu belirtilen Âşık Ömer'in bir divan tertip etmesi, iyi bir eğitim almış olması, divan şairleriyle yarışacak derecede divan şiiri geleneğinde manzumeler kaleme alması, bir ordu şairi olarak o günkü Osmanlı coğrafyasının önemli bir bölümünü gezmiş olması kendisini edebiyat tarihimiz açısından önemli kılan hususların başında gelir (Karahan 1991: 1; Karasoy-Yavuz 2010: 16).

Şair'in önemini idrak eden ilk kişilerden biri Atatürk'tür. 1930'lu yıllarda Atatürk'ün Âşık Ömer'e duyduğu ilgi araştırmacıları bu konuda çalışmaya yönlendirecek önemli bir dürtü oluşturmuştu (Karasoy-Yavuz 2010: 65-66). Bu bağlamda 1935 yılında Sadettin Nüzhet Ergun *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri* adlı eseri meydana getirmiştir. Eserde şairin 666 şiirine yer verilmiştir. Ardından 1962 yılında Fuat Köprülü *Türk Saz Şairleri* adlı eserlerinde şair ve şiirleri hakkında bilgi vermiştir. Bu çalışmalar sahasındaki boşluğu tam olarak doldurmadığı gibi S. N. Ergun'un çalışması şairin divanı olarak da algılanmıştır. Ayrıca bu alanda çalışacak olanları; Âşık Ömer'in divanına ya da şiirlerinin olduğu cönklere, şiir mecmualarına ulaşmadaki zorluklar, yazmaların tahriş ve tahrip olması, el yazılarının okunmasındaki güçlükler, çok sayıda şiirinin olması gibi sorunlar karşılamaktaydı. Âşık Ömer'e dair en son ve kapsamlı çalışma ise 2010 yılında Y. Karasoy ile O. Yavuz tarafından *Âşık Ömer Divanı* (bundan sonra ÂÖD) adlı eserle meydana getirilmiştir. Bu eserde şairin 1455 şiirine yer verilmiştir. Bununla birlikte söz konusu yayında da belirtildiği üzere şairin değişik cönk (Yavuz 1988) ve mecmualarda ÂÖD'de olmayan çok sayıda şiirinin olduğu bilinmektedir.

Bu makalede Bibliothèque Nationale de France (BnF) (Fransa Millî Kütüphanesi)'daki cönkler ve mecmualar taranmış, mecmualarda Âşık Ömer adına kayıtlı şiirlere rastlanmamıştır. Cönklerde ise Âşık Ömer adına kayıtlı pek çok şiire rastlanmış, yukarıda bahsedilen ÂÖD'de olmayan toplam on beş şiir tespit edilmiş, bunlar Latin harflerine aktarılmıştır. Makalenin sonuna şiirlerin eski harfli metinleri de verilmiştir. Metnin kuruluşunda ÂÖD'de uygulanan yöntem genel hatlarıyla esas alınmıştır. Her bir şiir için, tespit edildiği cönkün numarası ve varak numarası belirtilmiş, hemen altına şiirin Latin harfli metni verilmiştir. Bağlama ve vezne uymayan, yanlış yazıldığı düşünülen kelimelerde olabildiğince metin tamiri yapılmış, bu husus dipnotlarla belirtilmiştir. Tarafımızdan eklenen kelimeler ise köşeli ayraç içinde gösterilmiştir.

Bibliothèque Nationale de France (Bnf)'da Bulunan Cönklerde Âşık Ömer Adına Kayıtlı Şiirler

N845 1623 No.lu cönk: Adı geçen cönkte Âşık Ömer adına kayıtlı toplam dokuz şiir tespit edilmiş olup bunlardan ikisi ÂÖD'de yoktur. 574, 728, 796, 1015, 1438 No.lu şiirler küçük değişikliklerle; 288 No.lu şiir 2. dörtlüğü eksik olarak cönkte mevcuttur. Cöngün 1a sayfasında kayıtlı 1423 No.lu şiirin 3. dörtlüğü eksik, 4. yani son dörtlüğü farklıdır. ÂÖD'deki 796 No.lu şiir, cöngün 3a sayfasında bazı farklılıklarla kayıtlı olup ilk dörtlüğü farklıdır. Adı geçen cönkte, ÂÖD'de olmayan iki şiir vardır (bk. 1 ve 2. şiirler).

N845 1624 No.lu cönk: Bu cönkte ÂÖD'deki: 177, 198, 254, 306, 665, 834, 843, 905, 945, 1135, 1176, 893, 994, 1033, 1036, 1202, 1407, 1445 No.lu şiirler olmak üzere toplam 18 şiir bazı değişiklikler ve eksiklerle mevcuttur. ÂÖD'de olmayan on iki şiir tespit edilmiştir (bk. 3-14. şiirler).

N845 1627 No.lu cönk: Cönkte ÂÖD'deki 1368 No.lu şiir 5a sayfada bazı değişikliklerle mevcuttur.

N845 1630 No.lu cönk: ÂÖD'deki 303 No.lu şiir bir dörtlük fazladan olmak üzere bazı değişikliklerle 4a sayfasında mevcuttur. Cöngün 6a sayfasında ise ÂÖD'de olmayan bir şiir kayıtlıdır (bk. 15. şiir).

ÂÖD'de Olmayan Şiirler

1. Şiir (BnF N845 1623: 3b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Ey gönül dinle sözüm dildâr önünden şöyle dur
Yoluna fedâ bu canım dâr önünden şöyle dur
Gece gündüz benim işim dâimâ âh u figân
Bülbülem ben sen gülün gülzâr önünden şöyle dur

Bu hasretlik kâr eyledi bilmiş ol ki cânıma
Nazlı yârim rahm eyleyip gelmez oldu yanıma
Ceng ederdim adûlarla girme benim kanıma
Sevdiğim başın için ağyâr önünden şöyle dur

Varın söylen ol yârime hâtırımı yıkmasın
Derûnumda gizli sırrım hiç beyâna çıkmasın
Hüsn bağında açılmış anı nâdân kokmasın
Gerçi sen bir gonca gülsün hâr önünden, şöyle dur

Der ki Ömer sığınmıştır ol ganî Hudâ'sına
Kâil oldum bir gececik ol yârin odasına
Gelip yıkar kadîr değil bir binâ peydâsına
Çek elin sen kes ümidin mi'mâr önünden şöyle dur

2. Şiir (BnF N845 1623: 89b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Üstâda hizmet edenler yol ile iz'ân bilir
Şeytâna tâlip olanlar dûzah-ı düzen bilir
Biri Tevrat biri Zebur İncil ü Kur'ân bilir
Dört kitabı hakk-içün okuyup yazan bilir

... ne hoştur kim bu cennet yapısı
Dört taraftan beri gelir bu cehennem kokusu
Yetmiş üç millet durur korku çeker hepisi
Ehl-i ârif olanın ilmini yazan bilir

Âşık-ı sâdık olanın kalbine ilhâm olur
Ol Hudâ'yı bilenler İblîs'i inkar bilür
Bağ-ıla bostan bitirdi âkıbet ma'mûr olur
Devr edip devr-i fenâyı dolaşıp gezen bilir

Der ki bu Âşık Ömer dert benim mihnet benim
Şükür ol Hudâ'ya söz benim sohbet benim
Yetmiş üç millettir cümlesi cennet dili
Varmayınca meydâna huzûr-ı mîzân bilir

3. Şiir (BnF N845 1624: 17a)

Bu şiirin vezni bozuk olup, Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün şeklinde olması kuvvetle muhtemeldir.

Gitme cânım gel yok iktizâsı gurbetin
Bir karanlık gecedir yanmaz çırası gurbetin
Tutulursun bir daha kurtulması müşkül olur
Cilâsı hâlis demirdendir tuzağı gurbetin

Gece gündüz hep kahır yoldaş olur
Bir eli nâçârları sırrımın sırdaş olur
Döşeğin hâr yılan yastığın bir taş olur
Bundan rahat yatağı olmaz gurbetin

Dost olanın sözünü tut ey nev civân
Nâr-ı hasrettir ve gurbettir nevcivan mahlûk inan
Hışmılan kalkan yerinden âfet görür ziyân
Çün cehennemden başka olmaz bucağı gurbetin

4. Şiir (BnF N845 1624: 36b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Ol tabibim etmedi derdime dermân akçesiz
Melhem edip vurmadı yarama [dermân] akçesiz
Bu zamâne dilberinde yok imiş asla vefâ
Çok aradım bulamadım bir tâze ben akçesiz

Gece gündüz her zaman aşkı söyledim
Sözümün aşkı budur ol sebepten söyledim
Derler idi gerçek imiş tecrîb eyledim
Teklîf ettim gelmedi hâneye bir an akçesiz

İptidâdan ben sana[1] nâmdârım kaşı kemân
Anun için eyledim sırrımı[2] cümle ayân
Pâyine yüz sürenlerin görmedim illâ aman
Bir gece [de] olmadı bağda mihmân akçesiz

Bilmedim ben âşık oldum bir vefâsız dilbere
Meyl edermiş ol dahi hem gayriye
Hep görenler dediler yazık bu Âşık Ömer'e
Bakmadı hiç yüzüme zülfü perîşân akçesiz

[1] Cönkte: seni
[2] Cönkte: sırrım

5. Şiir (BnF N845 1624: 46a)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Ah edip devrân elinden gözlerim yaş incidir
Kadir kıymet bilmeyen yanında yoldaş incidir
Âşık isen âşıka gel nazâr eyle hâlime
Ehl-i kâmil olmayınca kötü söz baş incidir

Gâipten sundum destimi ban cevâhir kânına
Ehl-i diller bahâ biçsin la'line mercânına
Yüküm cevâhir yüküdür yıkmam boncuk yanına
Sarrâf olmayan bilmez[3] sanır her taş incidir

Bahâr eyyâmında dinle[4] bülbülün hengâmesin
Ağaçlar yaprağın dökmüş gümüş dağlar kimmesin
Herkeşin yaz eline vermiş alıknâmesin
Rûz-i kâsım gelince her kaşı kış incidir

Der ki Ömer bir yâr sordum halk içinde gizlice
Kaşı kara kirpik siyâh ala gözlüce
Kendi hûri soyu gılmân sanki melek yüzlüce
Kaşı siyâh kirpik siyâh ağzında diş incidir

6. Şiir (BnF N845 1624: 50b)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Hamdülillâh şol melek sîmâyı gördüm ben bugün
Pâyine yüzüm sürüp selâma durdum ben bugün
Ben gedâya vere Mevlâ'm şol güzelin vasfını
Rûhları gül lebleri kevseri gördüm ben bugün

Gül cemâlin seyr eden nice gitsin kârına
İsmi sultân yazılmıştır yüzünün güzârına
Her sabah kevkebi değer mektebin dîvârına
Salınıp mektebe gider[5] bir güzel gördüm ben bugün

Ol benim nâzik efendim dediğim misillidir[6]
Cennetten çıkmış efendim gûyâ hûri mislidir
Nâz-ıla söyler kelâmı bülbül mislidir
Hûri midir melek midir aslın sordum ben bugün

Kaddi tûbâya benzer gül yüzü günden ayân
Hûb cemâlin seyredenler[7] aklını eyler ziyân
Der ki Ömer ismin yazsam kendini eyler nihân

[3] Cönkte: ne bilir
[4] Cönkte: dedik
[5] Cönkte: giderken
[6] Cönkte: mislidir
[7] Cönkte: Bu kelimeden sonra nice kelimesi vardı, atıldı.

Lâkin lâ mim be fâ ile şu yâri gördüm bugün

7. Şiir (BnF N845 1624: 61b)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Ahdim olsun uğramayam yoluna deryâsına
Şeker olsan ağu derim balına deryâsına
Mevlâ selâmet verir çıkarırsa kıyıya bizi
Bir daha aldanır mıyım diline deryâsına

Hâlâ biz hâzırlanmadık nice cânlar hâzırlanır
Mevlâm selâmet verirse menzîlimiz hâzırlanır
Bunca sular hurûç eder bâtınında[8] gizlenir
Nice ırmaklar karışır gölüne deryâsına

8. Şiir (BnF N845 1624: 67a)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Dünyânın vasfın sorarsan nûn-ı kâf üstündedir
Semânın çâr tarafı kûfî kâf üstündedir
Cihânın vasfın sorarsan eyleyim bir bir beyân
Arş-ı â'lâ-yı devrânda sağ taraf üstündedir

Ol Hudâ'nın âdetidir lâ ilâhî lâ yemûd[9]
Âdemi topraktan yarattı cisim verdi evvel vücûd
Makbûlü oldu Hudâ'nın melekler kıldı sücûd
Ol zamandan beri şeytân kem hilâf üstündedir

Der ki Ömer şu dünyâda toka bakma açа bak
Hacılar hacca varanda zikreden huccâca bak
Sevdiğim Rûnmân içinde bendegî muhtâca bak
O Kâbenin cor yanı sağ taraf üstündedir

9. Şiir (BnF N845 1624: 68b)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Kân-ı nûrundan âlemi bünyâd eden Mevlâ mıdır
Kudretinden ins ü cinni halk eden Mevlâ mıdır
Ol Hudâ'ya âsî olup Âdem'e secde etmedi
Ol la'îni dergâhından tard[10] eden Mevlâ mıdır

Yunus'u yuttu balıklar okurken evlâdını
Eyyûb'u yedi kurtlar bulmadılar dadını
Hak yoluna kurbân etti İbrâhim evlâdını
Koç koyunu İsmâil'e imdâd eden Mevlâ mıdır

[8] Cönkte: yanında
[9] Cönkte: yemûn
[10] Cönkte: redd

Nefrûk erdi İbrâhim yakmayan Hâlık'ı gör
Göz açıp yummadan yol gösteren Hâlık'ı gör
Nârı[11] gülzâr eyleyip su[12] coşuran[13] Hâlık'ı[14] gör
Bu işleri kâfire irşâd eden Mevlâ mıdır

Cümle kuşlar [ile] kurtlar bir araya geldiler
Gökyüzünden melâikler sâf sâf olup durdular
Der ki Ömer mucizât-ı Mustafâ'ya verdiler
Cümle peygâmberleri[15] şâd eden Mevlâ mıdır

10. Şiir (BnF N845 1624: 79b-80a)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Ey güzel âşığa cefâkâr imişsin anladım
Ben gül-i rânâ sanırdım hâr imişsin anladım
Neyleyim ey kaşı kemân cânıma kasd eyledin
Yâr sanırdım yâr değil ağyâr imişsin anladım

[Bu] zamâne dilberine kafadâr olmak da güç
Ağlayıp bülbül misâl âh u zâr olmak da güç
Hırkamız abâ deyip terk-i diyâr olmak da güç
Âşığa rahm eylemez dildâr imişsin anladım

Ta geceler subh olanda yanarım pervâneyim
İçmişim aşkın dolusun[16] aşk ile mestâneyim
Bu Ömer kulunu görsen[17] dert ile divâneyim
Akrânım olup sonrası inkâr imişsin anladım

11. Şiir (BnF N845 1624: 84a-84b)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
-.-- /-.--./ -.-- /-.-
Aşk odundan hastayım dermâna minnet kalmadı
Kul olamam kimseye fermâna minnet kalmadı
Hudâ verir kısmetim her câna minnet kalmadı
Âlemin mâbûdusın merdâna[18] minnet kalmadı

Oldu çırasında ... sızlarım
Bende dil yarası çoktur kimse bilmez gizlerim
Ahdi bütün kavli sâdık şöyle bir yâr gözlerim
Sezâvâr-ı Hudâ'yım insâna minnet kalmadı

İstedim derviş misâli eğnime şâl eyleyim

[11] Cönkte: nâr
[12] Cönkte: suları
[13] Cönkte: coşurup
[14] Cönkte: balığı
[15] Cönkte: peygamberler
[16] Cönkte: dürlüsün (türlüsün)
[17] Cönkte: gören
[18] Cönkte: merde

Satayım [bu] mâlı mülkü gönlümü[19] hoş eyleyim
Yâr elinden ab-ı kevser doldurup nûş eyleyim
Cenâb-ı Hudâ kerimdir[20] câna minnet kalmadı

Yeri[n] göğü[n] şeş yerinin Hâlık'ı leyl-i nehâr
Seni inkâr edenin işi olsun âh u zâr
Der ki Ömer vermesin ol ganî Perverdigâr[21]
Senden uzak kabrimi sultâna minnet kalmadı

12. Şiir (BnF N845 1624: 85b)
Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Emânet etmişin geldi selâmın
Mürüvvetli sultanım aleykümselâm[22]
Aldım ta'zim ile bir bir[23] kelâmın
Derde dermânım aleykümselâm

Geçirdim boynuma aşkın kemendin
Adûlar çözmesin göğsünün bendin
Bilirim efendim insâfa geldin
Ey şâh-ı civânım aleykümselâm

Geçmişim uğruna cân ile tenden
Umarım efendim mürüvvet senden
Demişsin selâm et gedâya benden
Ey mâh-ı tâbânım aleykümselâm

Gine muhabbetin âşikâr ettin
Mesken-i ateşi gülistân ettin
Mahzûn Âşık'ı şâdumân ettin
Ey nazlı hâbânım aleykümselâm

13. Şiir (BnF N845 1624: 86b)
Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Kaşların lamelif gözlerin mim sâd
Muhabbetnamesiz yaz elden gitti
Vücûdum şehrini eyledin berbâd
Yıktın virân ettin can elden gitti

Selâm verip selâm alam der-iken
Yâr yoluna cânım fedâ der-iken[24]
Derdimin dermânın bulayım der-iken

[19] Cönkte: gönlüme
[20] Cönkte bu kelimeden sonra" her" kelimesi var, tarafımızdan çıkarıldı.
[21] Cönkte: vermezdim
[22] Cönkte: gönlüme
[23] Cönkte: bu ben
[24] Cönkte: cân fedâ eyleyen

Derdimin dermânı tez elden gitti

Ferhadım zâr-ılan dağlar kırmaya
Mecnûnum ince belin sarmaya
Gönlümü göndürdüm yâr görmeye
Gönül eylencesi tez elden gitti

Âşık Ömer der ki öldüğüm zamâna
Çok nasihât ettim gelmez îmâna
Selâm eyleyin dostlar kaşı kemâna
Ağlaya ağlaya göz elden gitti

14. Şiir (BnF N845 1624: 88b)
Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Efendim gûş edip dinle sözümü
Aşk dilinden bilir misin ne dersin
Bir kere olsun güldür yüzümü
Âşığa yâr olur musun ne dersin

Mansûr'un kemendi göğsümün ağı
Ferhâd Şîrîn için deldi bir dağı
Eğlenmez geçer hûbların çağı
Böyle güzel kalır mısın ne dersin

Fânîdir şu dünyâ fânîdir derler
Yarın siyâset günüdür derler
Derdimin dermânı seni dediler
Derde dermân olur musun ne dersin

Bize dersen biz yâr-ı sâdıklarız
Muhabbeti cân içinde saklarız
Mecnûn gibi dağ başını bekleriz
Leylâ'm gine gelir misin ne dersin

Ömer eyder yaylaların yaylasam
Arz-ı hâl eylesem yâre söylesem
Abd-i şâkir olup hizmet eylesem
Kula sultân olur musun ne dersin

15. Şiir (BnF N845 1630: 4a)
Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Uzaktan merhaba olmaz
Gel ey mestâne bakışlım
Sıva beyaz kollarını
Dola mestâne bakışlım

Seni gören seni onmaz

Hayalin karşımdan gitmez
Padişahlar zulüm etmez
Kula mestâne bakışlım

Dileğim oldur ki Hak'tan
Bizi var eden yoktan
Bülbülün figânı çoktan
Güle mestâne bakışlım

Âşık Ömer göne göne
Mislin gelmemiş cihâne
Her sözüme bir bahâne
Bula mestâne bakışlım

SONUÇ

17. yüzyıl, Türk Halk Edebiyatı'nın gelişme seyri açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu yüzyılda âşık tarzı halk şiir denilince akla gelen üç büyük şair Karacaoğlan, Gevherî ve Âşık Ömer'dir. Her üç şair de halk arasında rağbet görmüş şiirleri beğeni toplamıştır. Özellikle bir divan tertip etmesi ve birçok nazım türünde şiir yazmasının yanı sıra şiirlerinin miktarı bakımından da mukayese edildiğinde Âşık Ömer'in diğer iki şaire göre ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Âşık Ömer'in şiirlerinin 1455'i 2010 yılında Divan'ının yayımlanmasıyla derli toplu olarak Latin harflerine aktarılmıştı. Ancak iki binden fazla şiirinin olduğu tahmin edilen şairin birçok şiir mecmuası ve cönkte Divan'ında olmayan çok sayıda şiirinin olduğu bilinmektedir.

Bu çalışmada Fransız Milli Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France)'nde bulunan mecmualar ve cönkler taranmış, Âşık Ömer adına kayıtlı şiirler tespit edilmiştir. Bu şiirlerden şairin yayımlanmış divanında bulunmayan on beşi Latin harflerine aktarılmıştır. Bazı şiirler gerek vezin gerekse anlam bakımından kusurludur. Biz elimizden geldiği kadar metin tamiri yapmaya çalıştık. Konuları itibariyle tespit edilen şiirlerin onu âşıkane, üçü sufiyane tarzda olup ikisi gurbet konuludur. Âşık Ömer bir ordu şairi olduğu için Osmanlı coğrafyasının pek çok yerini gezmiştir. Doğal olarak onun şiirlerinde gurbet teması önemli bir yer tutar. Yukarıda görüleceği üzere şair genelde aruz veznini tercih etmiştir. Halk şairi olmasına rağmen aruz vezniyle divan şiiri tarzında ve zaman zaman sufiyane söyleyişle şiirler yazmasında, medrese eğitimi almış olmasının önemli ölçüde etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Tespit ettiğimiz şiirlerin çoğu remel bahrinin Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün veznindedir.

Benzer çalışmalar Türk edebiyatının en önemli saz şairlerinden biri olan Âşık Ömer'in şiir külliyatının ortaya konması açısından önemlidir.

SUMMARY

The 17th century is regarded as a turning point with respect to the developmental process of the Turkish Folk Literature. Three prominent poets from that century whose names spring to mind when it comes to folk poetry in the style of minstrels are Karacaoğlan, Gevherî and Âşık Ömer. All these three poets found favor with the public and their poems won recognition. We can say that Aşık Ömer comes into prominence compared to the other two poets especially due to the fact that he collected his poems in a divan, wrote poems in various kinds of verse and wrote amply.

1455 of Âşık Ömer's poems were transcribed into Latin Alphabet when his divan was published in 2010. However, it is known that the poet, who is estimated to have more than two thousand poems, has numerous poems in various poetry journals and cönks which were not included in his divan.

In this study, poetry journals and cönks at the French National Library (Bibliothèque Nationale de France) were scanned and poems registered in Âşık Ömer's name were determined. Fifteen of these poems, which are not included in the poet's published divan, were transcribed in Latin alphabet. Some of these poems are flawed with respect to both rhythm (meter) and meaning. We tried to repair the texts to the best of our ability. As far as their themes are concerned, ten of the poems are of minstrel style whereas three are in Sufi style and two are about absence from home. Since Âşık Ömer was a military poet, he travelled through much of the Ottoman geography. Naturally, the theme of absence from home occupies a significant place in his poems. As can be seen above, the poet generally preferred the aruz meter. We can say that his education at madrasahs had a substantial influence on his writing poems in the aruz meter in the divan poetry (Ottoman classical poetry) and occasionally in the Sufi style although he was a minstrel. Many of the poems we found are in the Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün meter of the remel bahr.

Implementation of similar studies is important in revealing the complete poems of Ashiq Omer, who is one of the most prominent poet-singers in Turkish literature.

KAYNAKÇA

Bibliotheque Nationale De France (Fransa Millî Kütüphanesi). Türkçe Yazma Eserler Bölümü. N845 1623, N845 1624, N845 1627, N845 1630 No.lu cönkler.

ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2009). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

ERGUN, Sadettin Nüzhet (1935). *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi.

KARAHAN, Abdülkadir (1991). "Âşık Ömer". *İslam Ansiklopedisi* C. 4. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1.

KARASOY, Yakup-YAVUZ, Orhan (2010). *Âşık Ömer Divanı*. Konya: Ocak Grafik Tasarım.

KÖPRÜLÜ, Fuad (1962). *Türk Saz Şairleri*. Ankara. Milli Kültür Yayınları.

Şemseddin Sami (1899). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul. İkdam Matbaası.

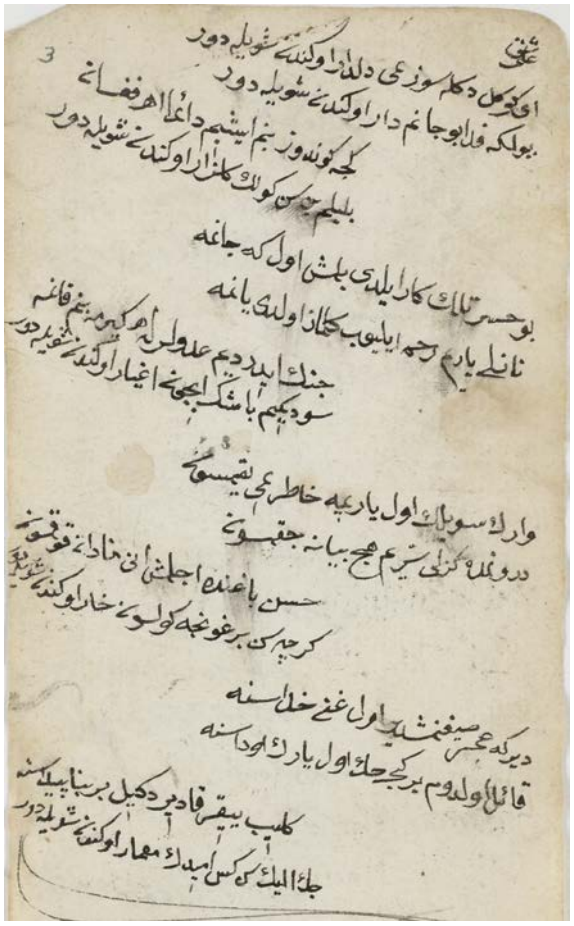
Türk Dil Kurumu (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yay.

YAVUZ, Orhan (1988). "Türk Edebiyatında Cönkler, Hususiyetleri ve Dili". *Türk Dünyası Araştırmaları* (54): 117-131.

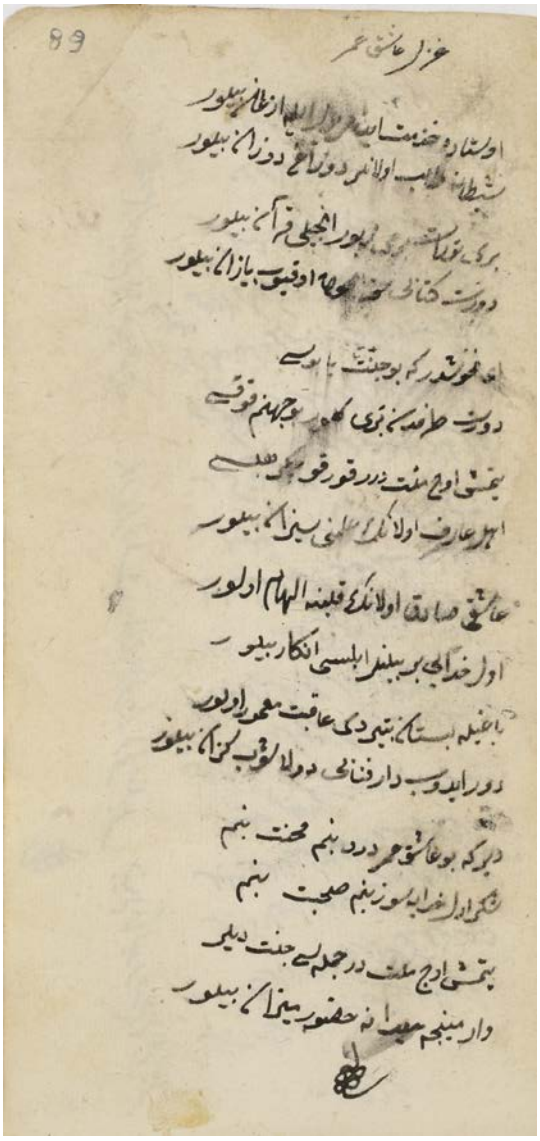
EKLER

ESKİ HARFLİ METİNLER:

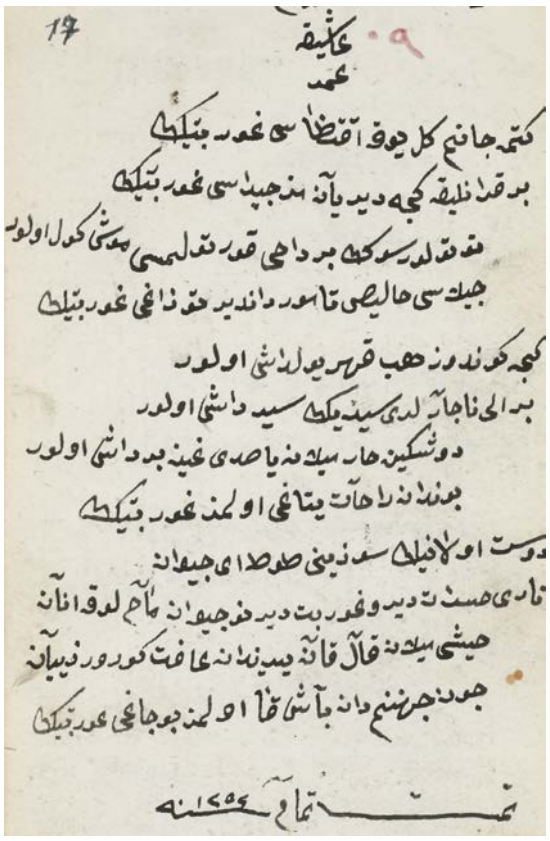
1. Şiir

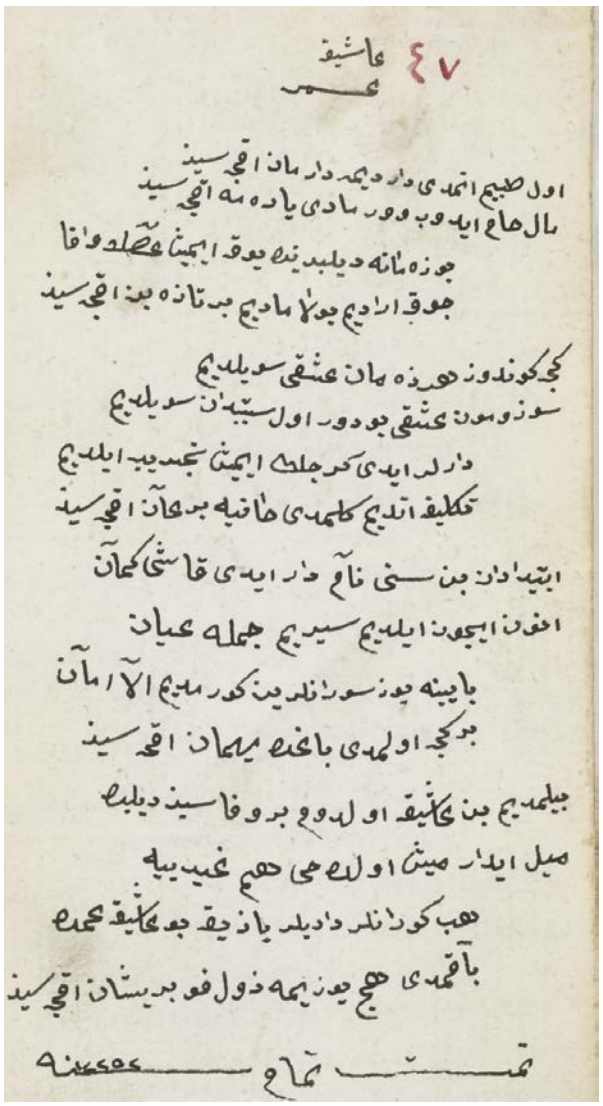
2. Şiir

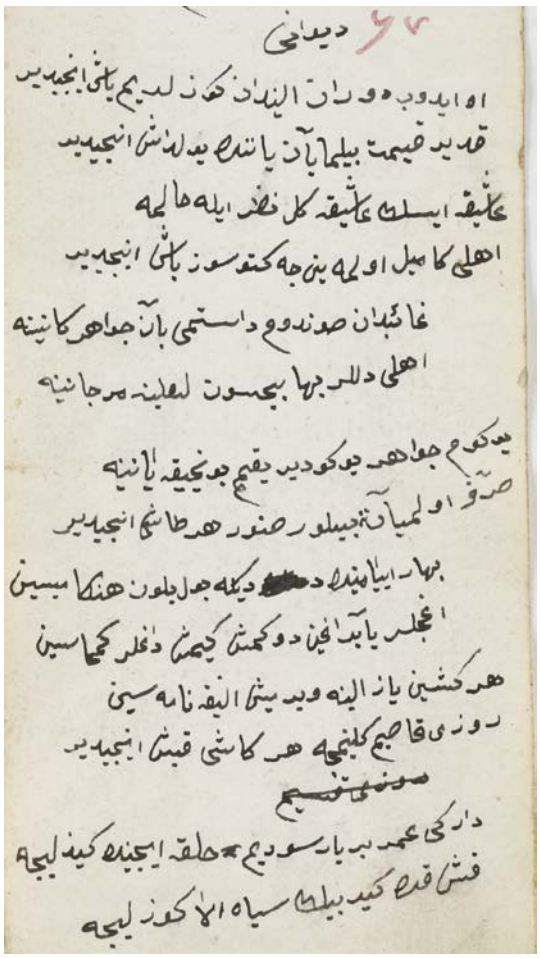
3. Şiir

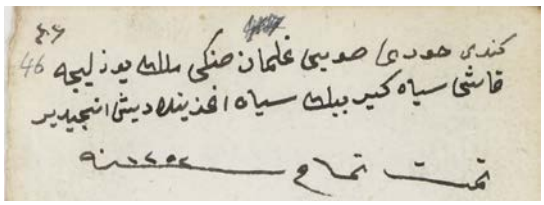

4. Şiir

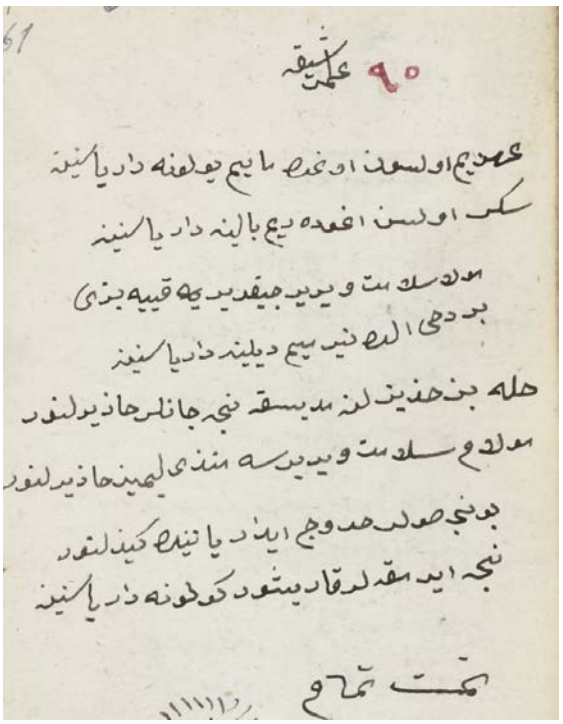

5. Şiir

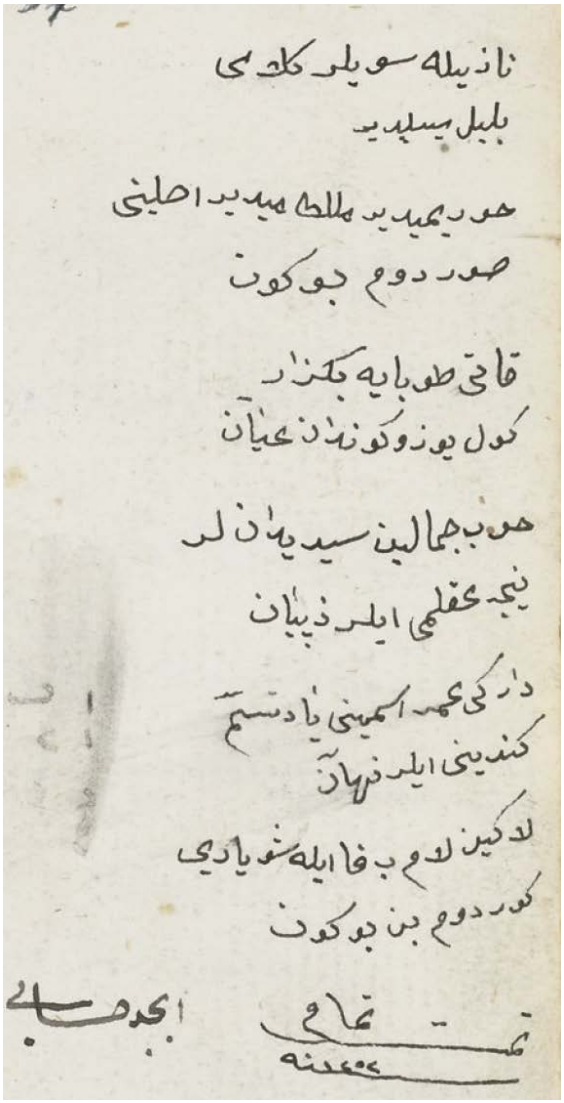

7. Şiir

6. Şiir

ناذیله سویلو کلدی
بلبل بیلدیره

حور دیمیدیر ملاط میدیر اصلینی
صور دوم بوکون

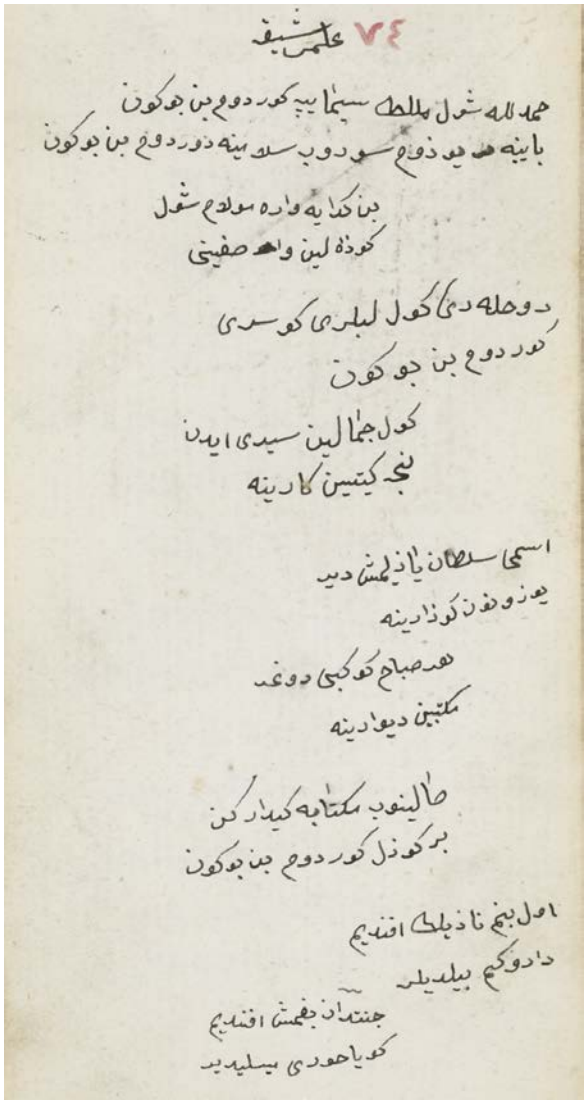
قاچی طوبایه بکزار
کول یوزوکوزندن عیان

حوب جمالین سیدیه ان لر
بیچه عقلمی ایلر ذپیان

دار کی محمد امینی یاد تسم
کندینی ایلر فریان

لاکین لاوب فایله شو یادی
کور دوم بن بوکون

تمام
ابجد حساب

٧٤ علمی شیف

حمد لله شول ملاط سیمایه کور دوم بن بوکون
بایه طوبی دوم سوداوب سلامینه دور دوم بن بوکون

بن کدایه واره سولدم شول
کوذه لین واحد صفتی

دوحله دی کول لبلری کوسدی
کور دوم بن بوکون

کول جمالین سیدی ایدن
بیچه کیتسین کادینه

اسمی سلطان یاذیلمش دیر
یوزوفون کوزادینه

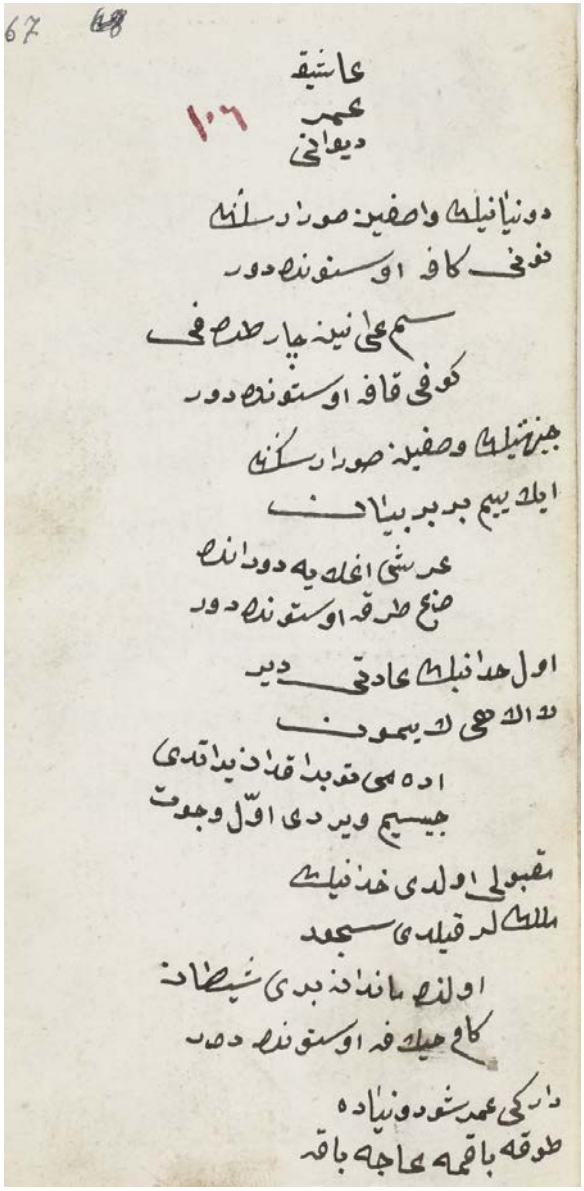
بعد صباح کوکبی دوغد
مکتبین دیوادینه

طالیندوب مکتابه کیدار کن
برکوذل کور دوم بن بوکون

اول بیچه ناذیلک افندیم
دادوکم بیلدیلر

جنتدان بفمش افندیم
کویا حوری بیلدیر

8. Şiir

عاشيق
عمر
١٠٦
ديوانى

دونيا فيلك واصفين صورا سلك
كوفى كافه اوستونده دور

سم على نينه چار حدى فى
كوفى قافه اوستونده دور

جبرئيلك وصفينه صورا سكنه
ايلك بيم بر بر بيادنه

عرشى اغلك يه دوداغنه
ضع طرقه اوستونده دور

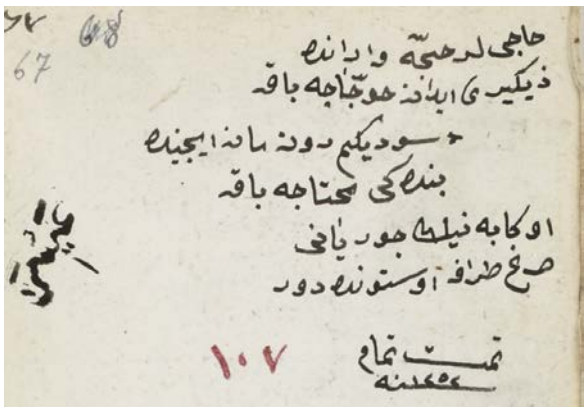
اول حدفيلك عادتى ديه
لا اله الا الله ديمودنه

اده بى قدير قدرتى بيلمز قدرتى
جيسيم ويردى اوّل وجودت

مقبولى اولدى خدفيلك
ملائك لر قيلدى سجود

اولنه ماندى بدى شيطان
كافيه كافه اوستونده دور

دركى عمر شو دونيا ده
طوقه باقمه حاجه باقه

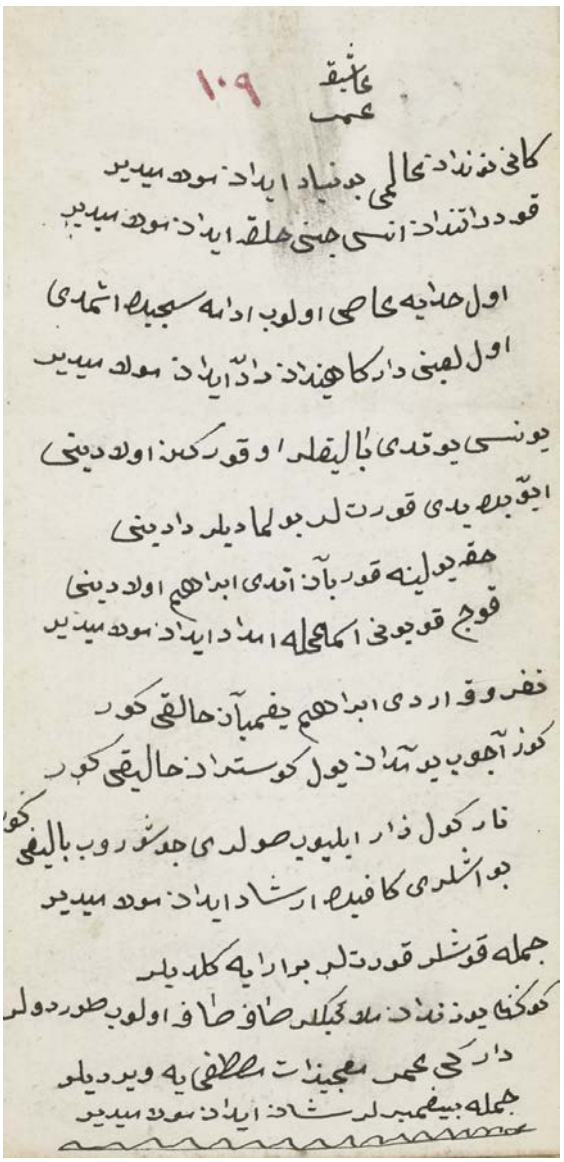
حاجى لر حجّه واردانه
ذيكيرى ايلدى حوجّاجه باقه

سودىكم دونه ماندى ايجنده
بنده كى محتاجه باقه

اوكابه فيلك جور ياغى
صوغ طرفه اوستونده دور

تمت تمام
١٠٧

9. Şiir

عاشيق
عمر
١٠٩

كافى فوندادن عالمى جوشياد ايلدى سوده سيدير
قوددوقندادن انسى جنى خلقه ايلدى سوده سيدير

اول حدّيه خاصى اولوب ادا يله سجده اسمدى
اول لمعنى دركاهيندن دادّ ايلدى سوده سيدير

يونسى يوقدى بالقلم اوقورمدن اولدينى
ايوّجده يدى قورتلر بولما ديلر دادينى

حقّ ديولينه قوربان اولدى ابراهيم اولدينى
قوچ قويونى اسماعيله امداد ايلدى سوده سيدير

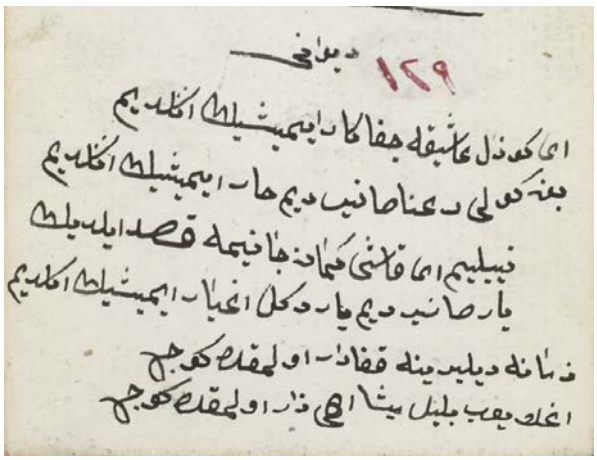
خضر وقاردى ابراهيم يغمبر آذ حالقى كور
كوز آچوب يومدى يول كوسترمدن حالقى كور

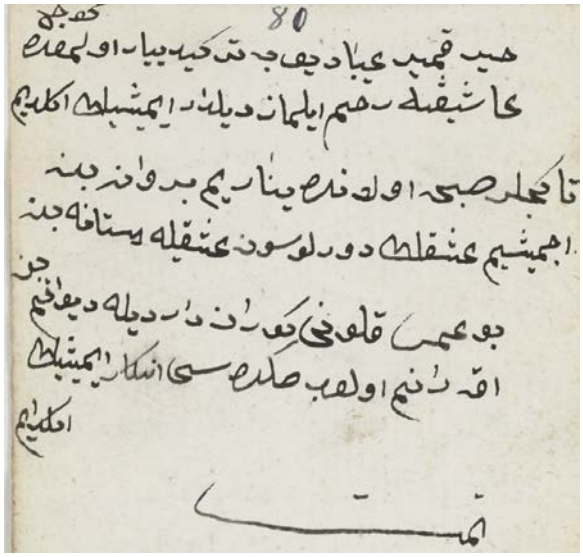
نار كول ذار ايليوب صولدى جوشوروب بالقى كور
جوانلرى كافيه ارشاد ايلدى سوده سيدير

جمله قوشلر قوردتلر براراية كلديلر
كوكنوس فندن سلوكلر صاف صاف اولوب طوردولر

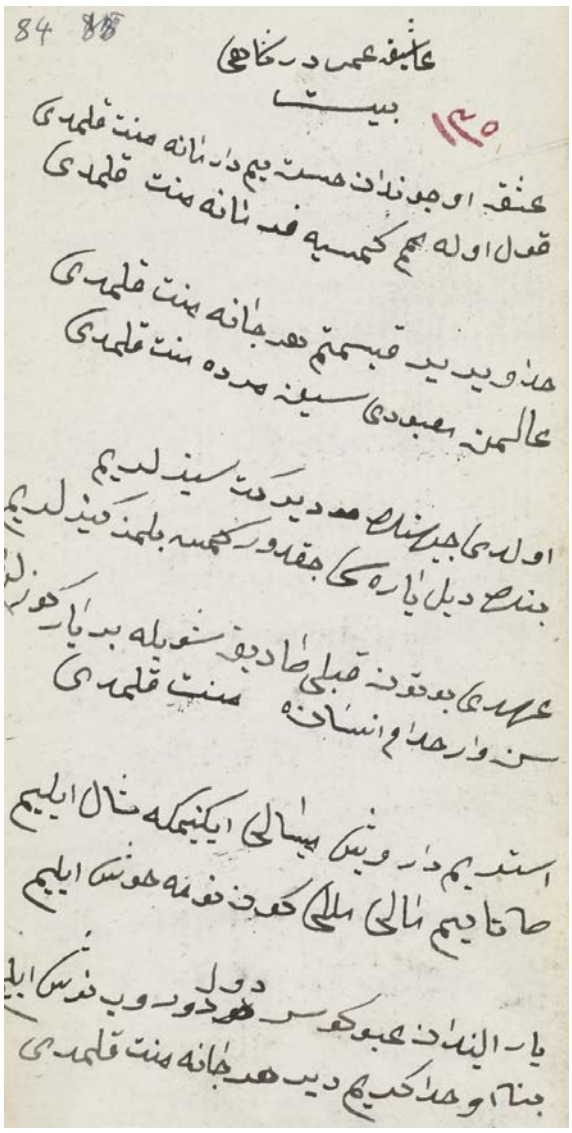
دركى محمد معجزات مصطفى يه ويرديلر
جمله بيغمبرلر شاد ايلدى سوده سيدير

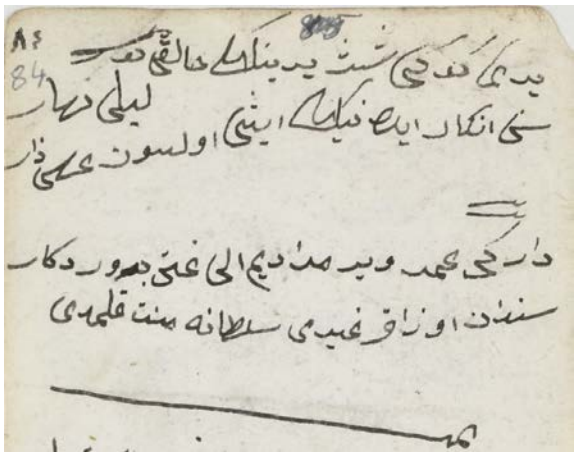
10. Şiir

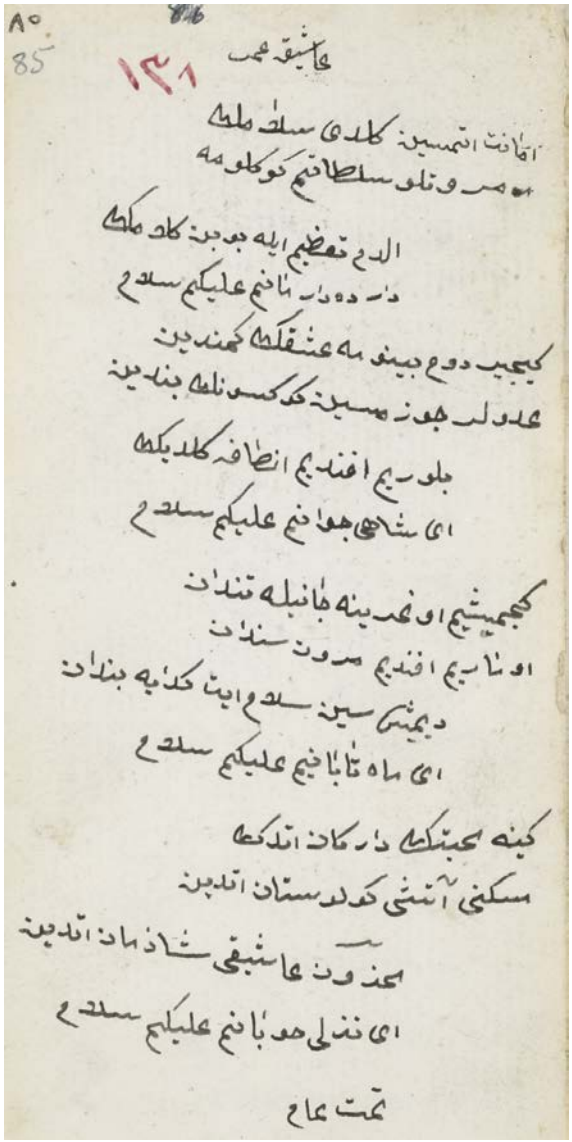

11. Şiir

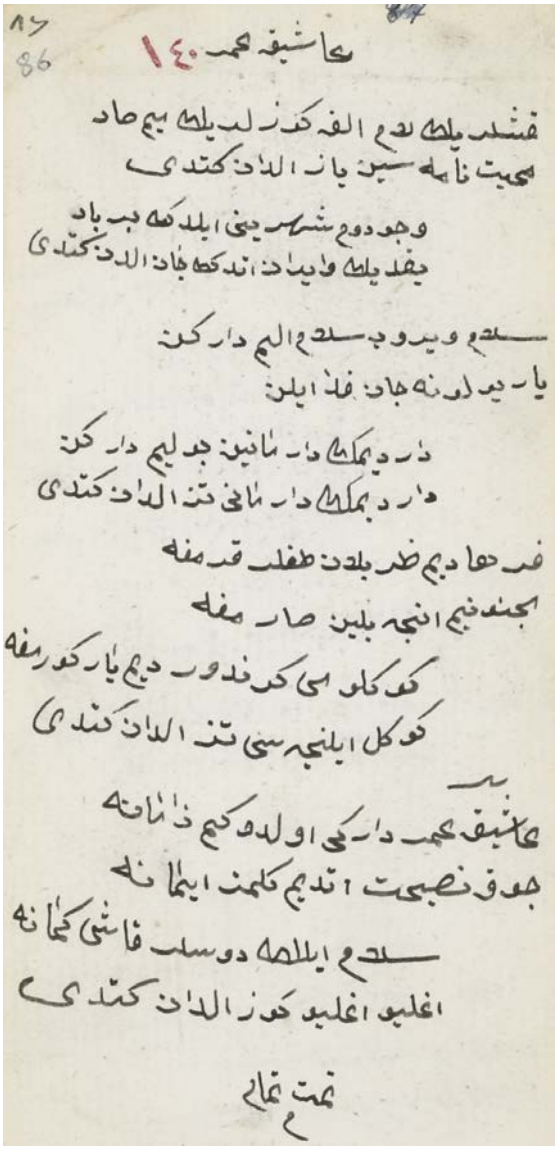

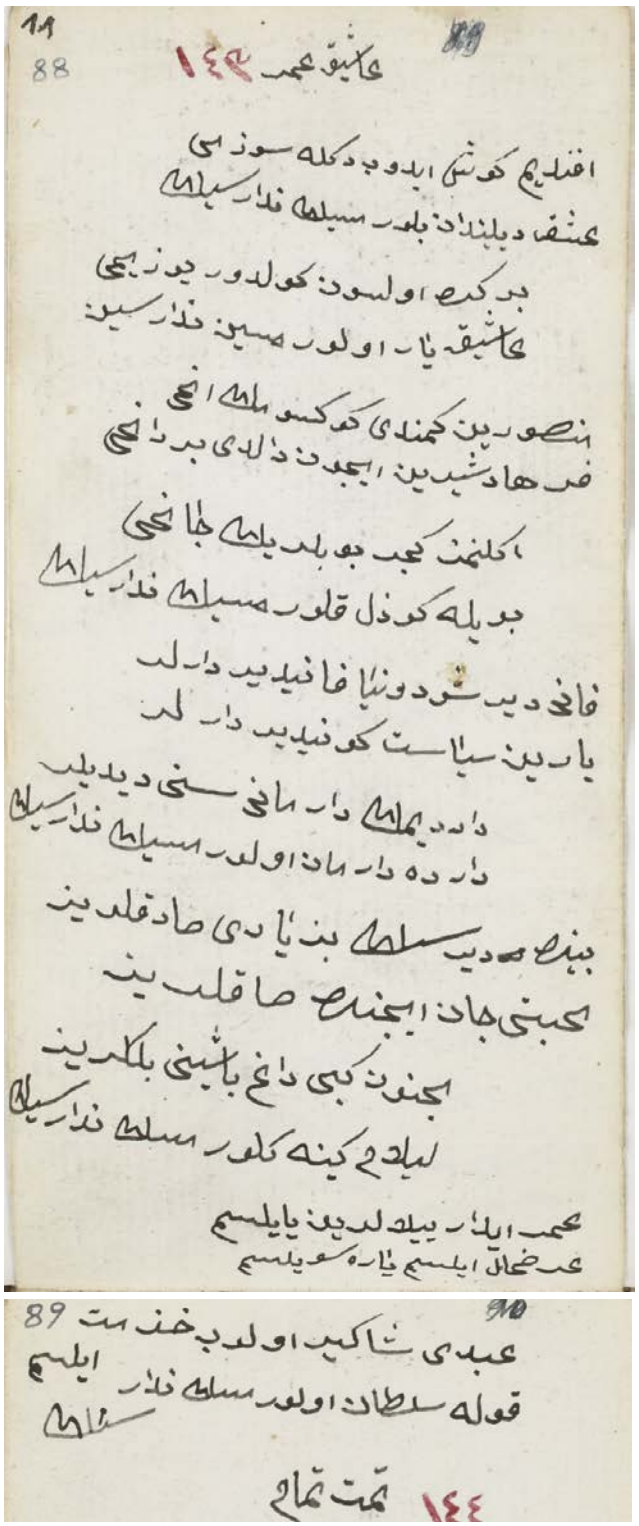
12. Şiir

13. Şiir

14. Şiir

15. Şiir

